

Manh Dyk Ngo
Krzysztof Skotnicki

WYBORY DO ZGROMADZENIA NARODOWEGO SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI WIETNAMU

Współczesna europejska nauka prawa konstytucyjnego nie poświęca zbyt dużo uwagi rozwiązaniom ustrojowo-prawnym występującym w azjatyckich państwach socjalistycznych. Jest to zrozumiałe. Istniejąca bariera językowa jest bowiem tak duża, jednocześnie zaś przepływ wszelkiej informacji tak skromny i ogólny, iż prowadzenie bardziej pogłębionych badań staje się często wręcz niemożliwe. Powszechnie dostępne są jedynie tłumaczone na języki zachodnioeuropejskie bądź na język rosyjski teksty konstytucji tych państw. Akty te, z racji swojej istoty, regulują tylko podstawowe zasady ustroju społeczno-politycznego i gospodarczego tych państw. Ich rozwinięcie zawierają akty prawne niższej rangi, które jednak najczęściej nie są już tłumaczone. A przecież to właśnie one konkretyzują rozwiązania konstytucyjne; niesłychanie ważna jest także praktyka. Stąd też prowadzenie badań wyłącznie na podstawie regulacji konstytucyjnej może nawet prowadzić do zupełnie fałszywych wniosków. Wydaje się, że uwagę tę można odnieść zwłaszcza do analiz sposobu wyłaniania organów przedstawicielskich. Jak słusznie bowiem jest podkreślane w polskiej literaturze przedmiotu, „badanie systemu wyborczego zredukowane do regulacji konstytucyjnej byłoby przedsięwzięciem jałowym, tak jak pominięcie tej regulacji — przedsięwzięciem ułomnym”¹.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie polskiemu czytelnikowi problematyki ustrojowo-prawnej Socjalistycznej Republiki Wietnamu (SRW)². Uważamy, iż omówienie prawa wyborczego do Zgromadzenia

¹ Por. W. Sokolewicz, *Podstawowe zasady prawa wyborczego i ich ujęcie w konstytucji*, „Państwo i Prawo” 1987, nr 10, s. 77.

² W polskiej literaturze przedmiotu, obok kilku drobnych prac przyczynkar-

Narodowego SRW oraz wyników wyborów z 19 IV 1987 r. pozwoli chociaż w niewielkim stopniu na przedstawienie obrazu współczesnego Wietnamu.

Zgromadzenie Narodowe SRW jest najwyższym organem władzy państwowej, spełniającym funkcję najwyższego organu przedstawicielskiego. Zgodnie z art. 84 Konstytucji SRW z 18 XII 1980 r., jest ono wybierane na pięcioletnią kadencję (wcześniej kadencja wynosiła 4 lata)³. W szczególnych wypadkach parlament może jednak przedłużyć swoją kadencję. Sytuacja taka zaistniała 28 XII 1985 r., kiedy Zgromadzenie Narodowe VII kadencji przedłużyło okres swoich pełnomocnictw do 26 IV 1987 r. Jako przyczynę wskazano decyzję Centralnego Komitetu Komunistycznej Partii Wietnamu z 15 XII 1985 r. o zwołaniu kolejnego VI Zjazdu KPW na 16 XII 1986 r. Przesunięcie wyborów miało na celu umożliwienie Zgromadzeniu Narodowemu VIII kadencji dostosowanie swoich przedsięwzięć do celów i zadań, których wysunięcia oczekiwano od Zjazdu partii⁴.

Zgodnie z Konstytucją SRW z 18 XII 1980 r., wybory deputowanych do Zgromadzenia Narodowego, a także do lokalnych organów przedstawicielskich wszystkich stopni — rad ludowych — odbywają się na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa wyborczego oraz w tajnym głosowaniu (art. 7)⁵. Czynne prawo wyborcze ma każdy obywatel, który do dnia wyborów ukończył 18 lat, zaś bierne prawo wyborcze — każdy obywatel, który do dnia wyborów ukończył 21 lat. Posiadanie czynnego i biernego prawa wyborczego jest przy tym niezależne od przynależności narodowej, płci, położenia społecznego, wyznania, poziomu kultury, rodzaju zajęcia i czasu zamieszkiwania w danym miejscu (art. 57). Jednocześnie ustawa zasadnicza nie zawiera żadnych innych postanowień precyzujących bliżej prawo wyborcze i jedynie w przypadku trybu wyboru Zgromadzenia Narodowego odsyła wyraźnie do ustawy (art. 57 i art. 84).

skich, ukazało się wyłącznie jedno szersze opracowanie E. Zielińskiego, *Ustrój polityczny Socjalistycznej Republiki Wietnamu*, Warszawa 1979.

³ Przygotowując artykuł, opieraliśmy się na tekście Konstytucji SRW z 1980 r. zamieszczonym w zbiorze: *Konstytucji socjalistycznych gosudarstw*, t. I, red. B. A. Straszun, B. N. Topornin, G. Ch. Szachnazarow, Moskwa 1987, s. 183—228.

⁴ Por. *Materiały X sesji Zgromadzenia Narodowego VII kadencji (24—28 grudnia 1985 r.)*, Archiwum Zgromadzenia Narodowego i Rady Państwa, t. X, s. 4. Z uwagi na trudność transliteracji nazw wietnamskich, w pracy zamieszczamy jedynie ich polskie tłumaczenie lub odpowiedniki.

⁵ Ewolucję zasad wietnamskiego systemu wyborczego charakteryzuje Zieliński (*Ustrój...*, s. 169—170).

Dla wietnamskiego prawa wyborczego charakterystycznym jest występowanie oddzielnych regulacji prawnych odnoszących się do sposobu wyłaniania parlamentu i rad ludowych. Obowiązująca ustawa o wyborach do Zgromadzenia Narodowego SRW została przyjęta równocześnie z nową Konstytucją SRW 18 XII 1980 r.⁶ Akt ten określa zasady wysuwania kandydatów na deputowanych, organizację wyborów, sposób głosowania, obliczanie rezultatów wyborów i wszystkie inne zagadnienia związane z realizacją prawa wyborczego obywateli wietnamskich w związku z wyborami najwyższego przedstawicielskiego organu władzy państwowej, a także wzajemnych stosunków występujących między deputowanym a obywatelami, oraz prawo odwołania deputowanych.

Wybory do Zgromadzenia Narodowego SRW zarządza Rada Państwa SRW (art. 100 pkt 1 Konstytucji, art. 5 ustawy). W tym celu podejmuje ona uchwałę o wyborach określającą: datę wyborów, liczbę okręgów wyborczych i liczbę wybieranych w nich deputowanych, skład Centralnej Komisji Wyborczej oraz szereg innych kwestii.

Wybory przeprowadzają i czuwają nad ich przebiegiem: Centralna Komisja Wyborcza, okręgowe komisje wyborcze i grupy wyborcze (w obwodach głosowania). Okręgowe komisje wyborcze powołuje Centralna Komisja Wyborcza, te zaś z kolei powołują grupy robocze.

Poprzednio wybory w Wietnamie przeprowadzane były według normy: jeden deputowany na 100 tys. mieszkańców w okręgach wielomandatowych⁷. Obowiązująca Konstytucja nie przewiduje normy przedstawicielstwa i odsyła w tym zakresie do ustawy o wyborach deputowanych do Zgromadzenia Narodowego jako aktu, który ustanowi nie tylko sposób wyborów, ale także liczbę członków najwyższego organu przedstawicielskiego (art. 84). Ustawa również nie precyzuje jednak tej liczby, a jedynie wskazuje, że parlament nie może składać się z więcej niż pięciuset deputowanych. Liczbę deputowanych Zgromadzenia Narodowego SRW ustala więc Rada Państwa, tworząc okręgi wyborcze i określając liczbę mandatów przypadających na każdy okręg.

Obowiązująca ustawa odchodzi jednocześnie częściowo od konstytucyjnej zasady równości prawa wyborczego, poprzez nałożenie obowiązku dokonania wyboru zwiększonej liczby deputowanych w stolicy państwa — Hanoi, oraz przez mniejszości narodowe (art. 9 i art. 10 ustawy). I w tym przypadku konkretne decyzje podejmuje jednak dopiero Rada Państwa w uchwale zarządzającej przeprowadzenie wyborów. Roz-

⁶ Por. *Ustawa o wyborach do Zgromadzenia Narodowego SRW*, [w:] *Ustrój państwowy SRW*, Kancelaria Zgromadzenia Narodowego i Rady Państwa, Hanoi 1987, s. 113—136.

⁷ Szerzej na ten temat por. Zieliński, *Ustrój...*, s. 172—173.

wiązanie to ma na celu zabezpieczenie w składzie Zgromadzenia Narodowego szerszego przedstawicielstwa klasy robotniczej, odpowiadające jej pozycji w społeczeństwie wietnamskim, oraz ma dokumentować politykę władz wietnamskich w stosunku do mniejszości narodowych⁸.

Zgodnie z tradycją, wybory w Wietnamie przeprowadzane są nadal w wielomandatowych okręgach wyborczych. Podczas wyborów do Zgromadzenia Narodowego VIII kadencji podziału państwa na okręgi wyborcze dokonała Rada Państwa w swojej uchwale z 16 II 1987 r., dzieląc kraj na 167 okręgów (w poprzednich wyborach w 1981 r. było ich tylko 93), spośród których 31 było dwumandatowych, 110 — trzymandatowych i 26 czteromandatowych. Ordynacja wyborcza nie wymaga przy tym, aby liczba kandydatów na deputowanych przewyższała liczbę mandatów przypadających na dany okręg wyborczy. Wymóg taki, na podstawie dyrektywy Biura Politycznego CK KPW z 20 I 1987 r., ustanowiła dopiero uchwała Rady Państwa zarządzając przeprowadzenie wyborów (pkt 4). W toku kampanii w 1987 r. wysunięto w praktyce 828 kandydatów w stosunku do 496 miejsc deputowanych (tzn. o 214 kandydatów więcej niż w poprzednich wyborach). Wśród okręgów dwumandatowych: w 2 wysunięto po 3 kandydatów, a w 29 — 4 kandydatów; we wszystkich okręgach trzymandatowych wysunięto po 5 kandydatów, zaś w okręgach czteromandatowych — po 6 kandydatów⁹.

Wybory w Wietnamie — podobnie jak do niedawna we wszystkich europejskich państwach socjalistycznych — są jednorodne politycznie i mają wyłącznie charakter personalny¹⁰. Dlatego też w mechanizmie wyborczym niezwykle istotne znaczenie posiada sposób wyłaniania kandydatów na deputowanych, na których oddają swoje głosy wyborcy. Należy podkreślić, że sposób ten nie jest w ogóle uregulowany w Konstytu-

⁸ Jak wiadomo, Wietnam jest państwem wielonarodowym, zamieszkałym — według oficjalnych danych — przez 54 narody i narodowości (E. Zieliński podaje nawet, że przez ponad 60 narodowości, por. *ibidem*, s. 150). Wietnamczycy stanowią około 85% ludności państwa, zaś ponad 7 mln obywateli to mniejszości narodowe. Por. „Nowosti Wietnama” 1982, N° 3, s. 15. Pełny wykaz mniejszości narodowych został opublikowany w gazecie „Njan Zan”, 1 I 1980.

⁹ Por. „Njan Zan”, 18 IV 1987. W świetle tych danych błędna jest informacja W. Sokolewicz, iż o mandat w Zgromadzeniu Narodowym ubiegało się 829 kandydatów, oraz że: „rywali nie mieli ubiegający się o wybór wybitni działacze partyjni”. (Por. tenże, *Podstawowe zasady...*, s. 85, przyp. 16).

¹⁰ Szerzej na temat charakteru wyborów w państwach socjalistycznych por. B. Zawadzka, *Przedstawicielstwo w państwie socjalistycznym*, Wrocław 1976, s. 130—140; też, *Systemy wyborcze europejskich państw socjalistycznych*, „Państwo i Prawo” 1985, nr 1, s. 14; Z. Szeliga, *System wyborczy do najwyższego organu przedstawicielskiego w europejskich państwach socjalistycznych*, Lublin 1989, s. 20—

cji SRW, a jedynie w ustawie o wyborach do Zgromadzenia Narodowego oraz w uchwale Rady Państwa zarządzającej przeprowadzenie wyborów.

Uchwała z 16 II 1987 r. po raz pierwszy określiła kryteria, którym powinien odpowiadać kandydat na deputowanego: powinien być wierny Ojczyźnie i sprawie socjalizmu, posiadać zasługi w swojej działalności zawodowej, w innych sferach życia społeczeństwa i w obronie socjalistycznej Ojczyzny, być bliskim i czułym na sprawy narodu, zdolnym do wypełniania obowiązków deputowanego Zgromadzenia Narodowego.

Wysuwanie kandydatów odbywa się w dwóch etapach. Propozycje kandydatur zgłaszane są przez partie polityczne i organizacje zrzeszające robotników, chłopów i inteligencję pracującą (art. 26 ustawy). Istnieje wymóg, aby przed formalnym zgłoszeniem, osoby te zostały poddane ocenie przez własne kolektywy pracy. W praktyce dzieje się tak, że kolektywy pracy odrzucają już w tym momencie niektórych kandydatów. Następnie komitety Frontu Ojczyźnianego Wietnamu¹¹ organizują otwarte narady, w których obok przedstawicieli wszystkich partii politycznych i organizacji społecznych mogą brać udział również wyborcy. Podczas tych narad nadal kontynuowana jest dyskusja nad poszczególnymi kandydaturami, a w dalszej kolejności odbywa się jawne głosowanie. W ten sposób następuje sformułowanie okręgowych list wyborczych; kandydaci umieszczani są na listach w porządku alfabetycznym. Jedynym podmiotem uprawnionym formalnie do zgłaszania kandydatów na deputowanych do okręgowych komisji wyborczych są właśnie komitety Frontu Ojczyźnianego Wietnamu.

W dalszej fazie kampanii wyborczej kandydaci obowiązani są przedstawić się wyborcom w swoich okręgach podczas spotkań z wyborcami i odpowiadać na ich pytania. W czasie tych spotkań wyborcy mają prawo wnioskowania o wyłączenie poszczególnych kandydatów z proponowanej listy.

Jednocześnie rozpoczyna się ogólnonarodowa dyskusja nad Odezwą Centralnego Komitetu Frontu Ojczyźnianego Wietnamu do wszystkich wyborców stanowiącą program wyborczy. Kandydaci na deputowanych w czasie spotkań z wyborcami mają obowiązek wyjaśniania, w jaki sposób zamierzają urzeczywistniać tę polityczną platformę wyborczą, oraz w jaki sposób chcą reprezentować interesy obywateli swojego okręgu wyborczego. Deputowani Zgromadzenia Narodowego kończącej się kadencji, ubiegający się ponownie o mandat, składają równocześnie sprawozdanie ze swojej dotychczasowej działalności.

¹¹ W polskiej literaturze przedmiotu używana jest również nazwa: Front Narodowy Wietnamu lub Front Ojczyźniany Wietnamu.

Aby umożliwić każdemu wyborcy wzięcie udziału w wyborach, są one wyznaczane na dzień wolny od pracy. Głosowanie odbywa się w obwodach głosowania tworzonych w taki sposób, aby maksymalnie udogodnić wyborcom możliwość wzięcia udziału w wyborach. Obwody obejmują od 500 do 4000 wyborców. W rejonach górskich, na wyspach oraz w miejscach słabo zaludnionych obwody głosowania mogą być tworzone dla mniejszej liczby wyborców, nie mniej jednak niż 50 wyborców. Głosowanie trwa od godziny 7 do godziny 19. O czasie i miejscu głosowania grupa wyborcza zawiadamia wyborców nie później niż na 10 dni przed wyborami (art. 54 ustawy).

Podobnie jak w innych państwach socjalistycznych, także w Wietnamie dużą uwagę przywiązuje się do prawidłowego sporządzenia spisów wyborców, co traktowane jest jako podstawowa gwarancja powszechności prawa wyborczego. Spisy te zestawiają terenowe komitety wykonawcze rad ludowych: w miastach — uliczne, na wsi — gminne. Spisy sporządzane są nie później niż na 30 dni przed wyborami. Następnie są one wywieszane w miejscach publicznych lub w budynku terenowego komitetu wykonawczego. Równość prawa wyborczego gwarantowana jest w ten sposób, że każdy wyborca może być umieszczony tylko w jednym spisie wyborców, w miejscu swego przebywania (art. 21 pkt 2 ustawy).

W przypadku dostrzeżenia w spisach błędów, obywatelom przysługuje administracyjny i sądowy tryb obrony ich praw wyborczych. W ciągu 20 dni po opublikowaniu spisów wyborców każdy wyborca ma prawo złożyć do organu, który sporządził spis, podanie — w formie ustnej bądź pisemnej — o sprostowanie zauważonych błędów. Miejscowy komitet wykonawczy zobowiązany jest do rozpatrzenia sprawy w ciągu trzech dni i poinformowania wyborcy w ciągu kolejnych trzech dni o swojej decyzji. Od decyzji tej przysługuje odwołanie do sądu, którego orzeczenie jest ostateczne.

W celu umożliwienia wzięcia udziału w głosowaniu obywatelom, którzy zmieniają miejsce swojego przebywania w okresie między wywieszeniem spisów wyborców a dniem wyborów wystawiane są przez komitety wykonawcze „Zaświadczenia o prawie głosowania”, przedkładane następnie w nowym miejscu przebywania i głosowania. Na podstawie „Zaświadczenia” wyborca włączany jest do uzupełniającego spisu wyborców w dowolnym obwodzie głosowania, w miejscu jego pobytu w dniu wyborów. Uzupełniający spis wyborców zestawia grupa wyborcza, a podpisują go przewodniczący i sekretarz.

Głosować należy osobiście; ustawa o wyborach nie dopuszcza bowiem zarówno możliwości głosowania za inną osobę, jak i głosowania za pośrednictwem poczty (art. 36). W praktyce wyborów w Wietnamie cha-

rakterystyczny jest bardzo wysoki udział wyborców w głosowaniu w stosunku do liczby osób uprawnionych do głosowania. Podczas wyborów do Zgromadzenia Narodowego VIII kadencji w dniu 19 IV 1987 r. frekwencja wyborcza wynosiła 98,75⁰/₀ i była wyższa w porównaniu z wyborami w 1981 r. o 0,79⁰/₀¹².

W lokalu wyborczym wyborca po otrzymaniu karty wyborczej ma obowiązek wybrania spośród proponowanych (w porządku alfabetycznym) kandydatów tylu, ile mandatów przewidziano dla danego okręgu wyborczego; w przeciwnym wypadku (także wówczas, gdy pozostawi nie skreśloną mniejszą liczbę kandydatów) kartę do głosowania uznaje się za nieważną. Wybory są tajne i odbywają się poprzez wrzucenie karty do urny wyborczej.

Wybranimi do Zgromadzenia Narodowego SRW zostają ci spośród kandydatów, którzy uzyskają w okręgu wyborczym absolutną większość ważnie oddanych głosów, przy uczestnictwie w wyborach nie mniej niż połowy ogólnej liczby wyborców. W przypadku otrzymania przez dwóch lub więcej kandydatów równej liczby głosów — za wybranego uważa się tego spośród nich, który jest najstarszy wiekiem (art. 52 i art. 54 ustawy o wyborach).

Analiza składu Zgromadzenia Narodowego SRW kilku kolejnych kadencji wskazuje, iż w Wietnamie — podobnie jak w większości innych państw socjalistycznych — olbrzymie znaczenie przywiązuje się do odpowiedniej reprezentacji politycznej, społecznej i narodowej.

Pod względem politycznym wyjątkowo ważną rolę w życiu społeczeństwa wietnamskiego odgrywa Komunistyczna Partia Wietnamu. Konstytucja z 1980 r. w art. 4 określa, iż jest to „awangarda i sztab bojowy wietnamskiej klasy robotniczej, uzbrojony w naukę Marksa-Lenina, stanowiący jedyną siłę kierującą państwem i społeczeństwem, główny czynnik decydujący o wszystkich zwycięstwach narodu wietnamskiego”. Pomijając I kadencję Zgromadzenia Narodowego (lata 1946—1960), kiedy przynależność partyjna nie była uwzględniana, począwszy od II kadencji deputowani będący członkami KPW posiadają zawsze w parlamencie absolutną większość. W II kadencji (1960—1964) wynosiła ona 82,32⁰/₀, w III kadencji (1964—1971) — 80,60⁰/₀, w IV kadencji (1971—1975) — 75,48⁰/₀, w V kadencji (1975—1976) — 73,42⁰/₀, w VI kadencji (1976—

¹² Podczas wyborów Zgromadzenia Narodowego dwóch poprzednich kadencji (VI i VII) frekwencja wyborcza wynosiła odpowiednio: w 1976 r. — 98,97⁰/₀, a w 1981 r. — 97,96⁰/₀. Por. „Njan Zan”, 11 V 1976; 18 V 1981 i 20 V 1987. Dokonywane w artykule porównania wyników wyborów oraz składu Zgromadzenia Narodowego SRW VI, VII i VIII kadencji mają na celu ukazanie zmian zachodzących w państwie po zjednoczeniu kraju w 1976 r. Na temat zjednoczenia Północy i Południa por. Zieliński, *Ustrój...*, s. 103—116.

—1981) — 81,91%, w VII kadencji (1981—1987) — 84,27%, zaś w obecnej, VIII kadencji spośród 496 deputowanych do partii komunistycznej należy 465 deputowanych, co stanowi 93,75% ogólnego składu Zgromadzenia Narodowego¹³. Pozostałe istniejące do listopada 1988 r. partie polityczne: Partia Demokratyczna Wietnamu i Partia Socjalistyczna Wietnamu nigdy nie były szerzej reprezentowane w parlamencie, pomimo roli, jaką odgrywały w Ojczyźnianym Froncie Narodowym Wietnamu¹⁴. Obecnie Wietnam jest państwem, w którym działa tylko jedna partia polityczna — Komunistyczna Partia Wietnamu¹⁵.

Analizę struktury społecznej Zgromadzenia Narodowego SRW należy poprzedzić ogólną charakterystyką zmian zachodzących w strukturze społeczno-klasowej społeczeństwa wietnamskiego, będących konsekwencją przeobrażeń następujących w bazie ekonomicznej. Rozbudowa sektora państwowego doprowadziła do znacznego wzrostu liczby klasy robotniczej. W 1957 r. robotnicy stanowili na Północy zaledwie 1,3% ludności aktywnej zawodowo, zaś na początku lat osiemdziesiątych było ich w państwie 10—11%¹⁶. Jednocześnie od końca lat pięćdziesiątych na Północy, a od końca lat siedemdziesiątych (a więc dopiero po zjednoczeniu w 1976 r.) także na Południu zaczęły powstawać zupełnie nowe klasy i grupy społeczne — chłopstwo spółdzielcze i robotnicy spółdzielni przemysłu chałupniczego. Spółdzielcy stanowią obecnie 43—45% aktywnej ekonomicznie ludności Republiki¹⁷. Nadal znaczną grupę stanowią także ludzie związani z systemem drobnotowarowym (16—17% ogółu ludności), praktycznie nie zatrudniający jednak innych osób¹⁸.

Porównanie struktury społecznej Zgromadzenia Narodowego SRW kilku ostatnich kadencji wskazuje wyraźnie, że w Wietnamie — podobnie jak w wielu innych państwach socjalistycznych — przywiązuje się duże znaczenie do jego ludowego charakteru (por. tab. 1). Stąd też reprezentacja robotników w najwyższym organie przedstawicielskim jest blisko dwa razy liczniejsza od ich faktycznego liczbowego udziału w spo-

¹³ Przytaczane dane pochodzą z Archiwum Zgromadzenia Narodowego i Rady Państwa, *Zbiór Wydziału do spraw Pracy z Deputowanymi Zgromadzenia Narodowego*.

¹⁴ Por. uwagi na ten temat Zielińskiego, *Ustrój...*, s. 135—137.

¹⁵ W listopadzie 1988 r. Demokratyczna Partia Wietnamu i Socjalistyczna Partia Wietnamu podjęły uchwały o swoim samorozwiązaniu, argumentując to wypełnieniem przez siebie swojej roli w zjednoczeniu demokratycznych sił Wietnamu, w walce o wolność i niezawisłość państwa.

¹⁶ Por. *Nowiejszaja istorija Wietnama*, Moskwa 1984, s. 309.

¹⁷ Por. *Socjalistическая Республика Вьетнам*, Moskwa 1985, s. 96.

¹⁸ Por. *ibidem*.

Tabela 1

Skład socjalny Zgromadzenia Narodowego SRW
(VI, VII i VIII kadencje)

Skład deputowanych	VI kadencja (1976—1981)		VII kadencja (1981—1987)		VIII kadencja (1987—)	
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
Deputowani ogółem	492	100,00	496	100,00	496	100,00
w tym:						
robotnicy	80	16,26	100	20,16	91	18,34
chłopi	100	20,32	92	18,54	105	21,16
wojskowi	54	10,97	49	9,87	49	9,87
inteligenci	98	19,91	110	22,17	123	24,79
pracownicy aparatu politycznego	141	28,65	121	24,39	100	20,16
rzemieślnicy	6	1,21	9	1,81	19	3,83
przedstawiciele różnych wyznań	13	2,64	15	3,02	9	1,81

Zródło: Sprawozdania Centralnych Komisji Wyborczych o rezultatach wyborów do Zgromadzenia Narodowego przedstawione na pierwszych sesjach Zgromadzenia Narodowego VI, VII i VIII kadencji opublikowane w „Njan Zan” 11 V 1976; 18 V 1981 i 20 V 1987.

leczeństwie. Uwagę zwraca również utrzymująca się od kilku kadencji wyjątkowo duża grupa deputowanych wojskowych i pracowników aparatu partyjnego; wspólnie posiadają oni zawsze około 30% wszystkich miejsc parlamentarnych. Sytuacja ta niewątpliwie związana jest z faktem toczącej się na terenie Wietnamu przez 30 lat wojny narodowowyzwoleńczej. Jednocześnie wyraźnie dostrzegalny jest również stały wzrost liczby deputowanych pochodzenia inteligenckiego, potwierdzający zmiany zachodzące w życiu społecznym i państwowym Republiki, jak i będący wynikiem nowych zadań stojących przed całym państwem. Dokonując analizy struktury społecznej Zgromadzenia Narodowego SRW, nie można nie odnotować faktu istnienia w każdej kadencji reprezentacji licznych religii i wierzeń¹⁹.

Jak już podkreślaliśmy wcześniej, uchwała Rady Państwa z 16 II 1987 r. przewidziała w Zgromadzeniu Narodowym 70 mandatów dla przedstawicieli licznych mniejszości narodowych żyjących w Wietnamie. Grupa ta stanowi 14,11% ogólnej liczby deputowanych najwyższego or-

¹⁹ Wietnam jest państwem, którego mieszkańcy są wyznawcami wielu religii: buddyzmu, katolicyzmu, konfucjanizmu, taczizmu oraz licznych kultów przodków.

ganu władzy państwowej i odpowiada procentowemu udziałowi mniejszości narodowych w ogólnej liczbie ludności kraju. Zbliżona reprezentacja mniejszości narodowych zasiadała również w Zgromadzeniu Narodowym kilku poprzednich kadencji (por. tab. 2).

Tabela 2

Mniejszości narodowe w składzie Zgromadzenia Narodowego SRW VI, VII i VIII kadencji			
Kadencja (lata)	Liczba deputowanych		Liczba narodowości reprezentowanych w Zgromadzeniu Narodowym
	ogółem	należących do mniejszości narodowych	
VI (1976—1981)	492	67	32
VII (1981—1987)	496	74	33
VIII (1987—)	496	70	30

Źródło: Jak w tab. 1.

Tabela 2 pokazuje jednocześnie, że w najwyższym organie przedstawicielskim nie są reprezentowane wszystkie mniejszości narodowe²⁰. Jest to praktycznie niemożliwe z tego względu, iż wiele spośród nich jest mała liczebnie (składa się z kilkudziesięciu czy ledwie kilkuset osób), a przy tym nadal prowadzi koczowniczy tryb życia²¹. W związku z tym, w praktyce przyjęto zasadę, że w Zgromadzeniu Narodowym mogą zasiadać jedynie przedstawiciele większych liczebnie mniejszości i wiodących osiadły tryb życia.

W strukturze społecznej Zgromadzenia Narodowego SRW bardzo wyraźnie zaznacza się systematyczne zmniejszanie się liczby kobiet oraz osób, które w dniu wyborów nie przekroczyły 35 roku życia (por. tab. 3). Zjawisko to powszechnie oceniane jest w Wietnamie jako niewłaściwe,

²⁰ W artykule nie podajemy nazw tych narodów i narodowości, bowiem w polskiej literaturze przedmiotu stosowane są na ich określenie różne terminy, będące konsekwencją znacznych trudności z prawidłową transliteracją.

²¹ Według oficjalnych danych, w Wietnamie żyje jeszcze obecnie ponad 2 mln osób prowadzących koczowniczy tryb życia. Por. „Wiadomości Zgromadzenia Narodowego” 1982, nr 4—5, s. 11.

zwłaszcza że młodzież w wieku do 30 lat stanowi 65⁰/₀ ogółu klasy robotniczej oraz 57,4⁰/₀ ludności pracującej w gospodarce rolnej²².

Tabela 3

Kobiety i młodzież w składzie
Zgromadzenia Narodowego SRW
VI, VII i VIII kadencji

Liczba deputowanych	VI kadencja (1976—1981)		VII kadencja (1981—1987)		VIII kadencja (1987—)	
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
Liczba deputowanych ogółem	492	100,00	496	100,00	496	100,00
w tym:						
kobiety	129	26,21	108	21,77	88	17,74
młodzież	127	25,81	90	18,14	55	11,08

Źródło: Jak w tab. 1.

Konstytucja SRW z 1980 r. w pełni zachowuje marksistowską koncepcję przedstawicielstwa. Artykuł 94 stanowi: „Deputowani Zgromadzenia Narodowego zobowiązani są do utrzymywania ścisłej więzi z wyborcami; mają znajdować się pod ich kontrolą, przestrzegać kolejności spotkań z wyborcami i zdawać przed nimi sprawozdanie ze swojej działalności i działalności Zgromadzenia Narodowego, odpowiadać na pytania i propozycje wyborców, rozpatrywać skargi i podania od ludności i przyczyniać się do ich rozwiązywania”. Deputowani są odpowiedzialni przed wyborcami, co w konsekwencji daje możliwość ich odwołania. Znaczenie odwołania dla charakteru mandatu deputowanego wynika z art. 66 ustawy o organizacji Zgromadzenia Narodowego i Rady Państwa, oraz art. 65 ustawy o wyborach do Zgromadzenia Narodowego SRW. W tym drugim akcie znajduje się także odrębna IX część zatytułowana: *Odwołanie deputowanych Zgromadzenia Narodowego*.

Podstawę dla odwołania deputowanego ustawodawca wietnamski określa jako „naruszenie okazanego deputowanemu zaufania”. Tak szerokie sformułowanie ma wskazywać nie tylko na prawne, ale również na polityczne i moralne elementy stosunku występującego pomiędzy wyborcami i ich deputowanymi. Odpowiedzialność deputowanych przed wyborcami nie może zależeć wyłącznie od naruszenia norm prawnych (np. niewykonanie ustanowionych prawnie obowiązków deputowanego). Naruszenie okazanego zaufania to bardziej szerokie pojęcie. Deputowany

²² Por. *Socjalistyczna Republika...*, s. 89.

może utracić zaufanie wyborców także wówczas, gdy formalnie będzie on wykonywać wszystkie swoje obowiązki i nie naruszy żadnych norm prawnych.

W praktyce odwołanie deputowanego następuje niesłychanie rzadko. W okresie VI kadencji w latach 1976—1981 miał miejsce tylko jeden taki przypadek²³. Pod rządem obecnie obowiązujących ustaw odwołanie deputowanego przez wyborców nie miało jak dotychczas miejsca, chociaż zdarzały się przypadki naruszania przez deputowanych swych obowiązków. Zostało to nawet zasygnalizowane w Sprawozdaniu Zgromadzenia Narodowego z działalności za okres VII kadencji²⁴; mówił również o tym podczas I sesji Zgromadzenia Narodowego SRW w czerwcu 1987 r. Sekretarz Generalny Komunistycznej Partii Wietnamu²⁵.

Obecnie — zgodnie z art. 66 ustawy o wyborach do Zgromadzenia Narodowego SRW — przeprowadzenie głosowania o odwołaniu deputowanego Zgromadzenia Narodowego zarządza Rada Państwa na wniosek Centralnego Komitetu Frontu Ojczyźnianego Wietnamu lub komitetu Frontu Ojczyźnianego prowincji, miasta centralnego podporządkowania lub porównywalnej jednostki administracyjnej. W zebraniu właściwego komitetu Frontu uczestniczą przedstawiciele wchodzących w jego skład organizacji oraz kolektywu pracy, w którym pracuje deputowany. W dyskusji rozpatruje się zasadność złożenia stosownego wniosku do Rady Państwa. Wniosek taki ma wyłącznie charakter opiniodawczo-doradczy; ostateczna decyzja o przeprowadzeniu głosowania należy bowiem do Rady Państwa. Przyjęcie takiego trybu, w którym wyborcy nie mają bezpośredniego prawa odwołania deputowanych, wiązane jest z tradycją, bowiem w przeszłości mocno obawiano się możliwości wykorzystania

²³ Przyczyną odwołania było pozostanie deputowanego w Pakistanie podczas lądowania w Karaczi samolotu lecącego z Hanoi do Berlina. Sąd Najwyższy zakwalifikował ten czyn jako zdradę ojczyzny. Zgodnie z decyzją Stałego Komitetu Zgromadzenia Narodowego (był to stale działający organ Zgromadzenia Narodowego, spełniający wspólnie z Prezydentem SRW funkcję głowy państwa; szerzej na ten temat por. Zieliński, *Ustrój...*, s. 202—210) z 25 X 1979 r., w IV okręgu wyborczym Thanh Hoa odbyło się głosowanie, w którym 99,99% wyborców opowiedziało się za odwołaniem deputowanego. Rezultat głosowania został następnie przedstawiony na VI sesji Zgromadzenia Narodowego VI kadencji i najwyższy organ przedstawicielski podjął jednogłośnie uchwałę o odwołaniu deputowanego. Por. *Sprawozdanie stenograficzne z VI sesji Zgromadzenia Narodowego VI kadencji*, Hanoi 1980, s. 73—74.

²⁴ Por. *Sprawozdanie Zgromadzenia Narodowego z działalności za okres VII kadencji z 13 lutego 1987 roku*, Hanoi 1987, s. 2. Archiwum Zgromadzenia Narodowego i Rady Państwa, *Zbiór Wydziału do spraw Ogólnych*, t. 5.

²⁵ Przemówienie to zostało opublikowane w organie CK KPW „Kong Szan” 1987, nr 7, s. 6.

tego prawa przez przeciwników zachodzących w Wietnamie zmian ustrojowych. Wydaje się, że współcześnie wielce zasadnym byłoby zmniejszenie tej procedury.

Przedstawiony sposób wyboru deputowanych Zgromadzenia Narodowego SRW pozwala stwierdzić, że jest on bardzo zbliżony do procedur stosowanych do niedawna przy wyłanianiu najwyższych organów przedstawicielskich we wszystkich państwach socjalistycznych. Aktualnie toczy się jednak w Wietnamie dyskusja, w której powszechnie wskazuje się na konieczność szybkiego przeprowadzenia szerokich reform demokratycznych w całym systemie politycznym państwa. Wśród wysuwanych propozycji rozważa się m. in. możliwość powrotu do instytucji prezydenta, zwraca się również uwagę na konieczność dokonania zmian sposobu wyboru deputowanych. W tym zakresie zgłaszane postulaty dotyczą zwłaszcza: wprowadzenia możliwości wysunięcia kandydatury na deputowanego przez zainteresowaną osobę (tzw. samowysunięcie); ustanowienia ustawowego obowiązku zwiększenia liczby kandydatów w stosunku do liczby mandatów przypadających na dany okręg wyborczy oraz prawnego zagwarantowania wolności propagandy wyborczej. Oczekuje się, że zmiany te zostaną dokonane jeszcze przez Zgromadzenie Narodowe obecnej kadencji.

Wpłynęło do Redakcji
„Folia iuridica”
w październiku 1990 r.

Wietnam
czasowo Katedra
Prawa Państwowego (Konstytucyjnego) MGU

Katedra Prawa
Państwowego
Uniwersytet Łódzki

Manh Dyk Ngo, Krzysztof Skotnicki

ELECTIONS TO THE NATIONAL ASSEMBLY OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF VIET-NAM

Summary

According to the Constitution of the Socialist Republic of Viet-Nam (SRV-N) of 18th December 1980 elections to the National Assembly and to people's councils are held according to election law, and the election is universal, equal and direct, decided by secret ballot. All citizens can vote provided they are aged 18 on the day of election. Each citizen can stand as candidate provided he/she is aged 21 on the day of election. Detailed provisions of electoral procedure are regulated

by the law on elections to the National Assembly of SRV-N, passed together with the Constitution of SRV-N 18th December 1980.

Elections to the National Assembly are ordered by the State Council of SRV-N. According to tradition they are held in multi-seat constituencies. The candidates for deputies are nominated by committees of the Patriotic Front, after they have been proposed by political parties and organizations of factory workers, peasants and professional workers, and approved by workers' collective bodies. On the candidates' lists their names are put in alphabetical order. The number of candidates must be larger than the number of seats in the constituency. In practice elections are politically uniform, and are only personally differentiated. The electoral law provides that more deputies should be elected in Hanoi and by national minorities.

The candidates are elected who poll an absolute majority of valid votes in a constituency, when not less than a half of electors have voted.

Tłumaczył Ludwik Lamentowski